

Nr 3 höst 2023

SMÅBRUKAREN

Tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter

Nu sluter vi fred
med Norge

Att hantera
oönskade arter

Har naturen
rättigheter?

Ödehus och
öde samhällen

EU:s naturrestaureringslag

PRODUKTIONSINFORMATION

Småbrukaren är en tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter. Tidningen utkommer med fyra nr/år.

Redaktör:

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
redaktionen@sverigessmabrukare.se

Ansvarig utgivare: Jonas Wangsten

Grafisk form och layout: Jonas Wangsten

Insänt material kan komma att kortas och redigeras. För icke beställt material ansvaras ej.

Eftertryck tillåtet efter redaktionens medgivande.

Prenumeration

Tidningen ingår i medlemsavgiften, 400 kr/år, för Småbrukarna. Vill du bli medlem kontakta förbundet. Endast prenumeration, 390 kr/år. Betalas till bankgiro 5334-9494.

Annonsansvarig: Jonas Wangsten

Tryck: Trydells, Laholm

Ordförande

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
info@sverigessmabrukare.se

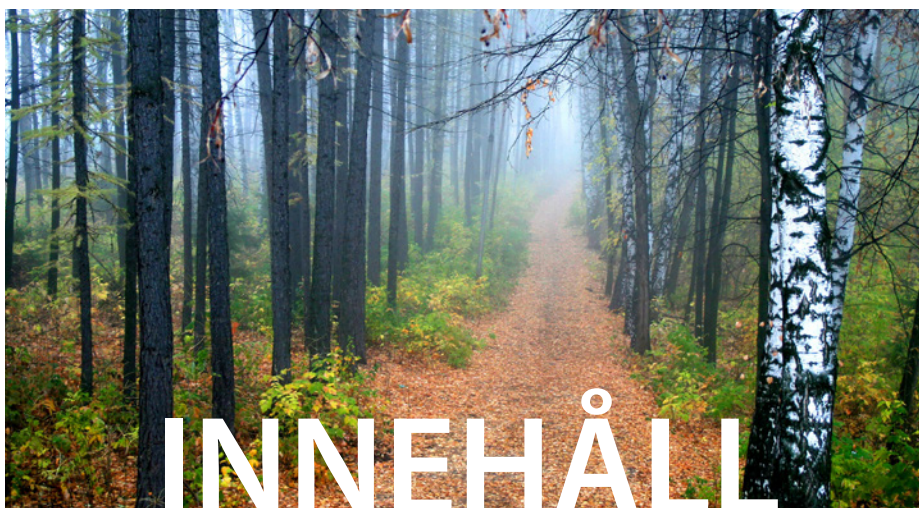
Kassör, Medlemsregister & Kansli

Lena Larson
Torget 3 C, 571 68 Malmbäck
Tel. 073-8101223
kansliet@sverigessmabrukare.se

Besök vår hemsida

www.sverigessmabrukare.se

Omslagsbild: Södermanlands ordförande Håkan Nyström till sammans med deras landshövding Beatice Ask

Ledare: Kött eller inget	3
Gästskribent: Till köttets försvar	4-5
Kostråd	6-7
Kostråd: Datorutskrivet "kött" eller rödbetsbiffar?	8
Betraktelse	9
Landsbygd: Varför finns det ödehus och vad gör vi?	10-13
Naturpolitik: Kan naturen ha rättigheter?	14-15
Jordbruk: Hur hanterar man oönskade arter?	16-17
Jordbruk: Kan det finnas naturbetesgrisar	18-19
Förbundsnytt: Nu sluter vi fred med Norge	20-21
Jordbrukspolitik: Nature restoration law	22-23
Krönika: Var skall vi återställa?	24-25
Förbundsnytt: Småbrukarträffar med regn	26-27
Aktiviteter	28
Till minne av Rune Lanestrand	29
Krönika: Vill jag förändra mitt liv?	30
Kontaktuppgifter till lokalavdelningar	31

SMÅBRUKARNA
Förbundet Sveriges Småbrukare

Som många vet så har detta år kanske varit värre än torkåret 2018 för de som producerar mat. Höga priser för utsäde, gödning mm följdes av en varm och torr försommar. När sedan regnet kom så kom det för mycket på många håll.

Detta har lett till stora problem för många spannmålsodlare. Man hör rapporter om att mellan 50 och 100% av säden inte kan gå till humankonsumtion. På vallsidan verkar det ha återhämtat sig så att idisslarna kommer att få sin vintermat. För spannmålsodlarna så är ofta djuren räddningen, speciellt grisar och höns, som gärna äter den säd som inte kvarnen vill ha. Ett sånt här år så blir det extra tydligt hur viktigt samspelet mellan djur och odling är.

Nu finns det starka krafter som drasiskt vill minska djurhållningen och därmed Sveriges möjlighet att försörja sig som land. I den här tidningen så kan du läsa olika aspekter på kött, hälsa, djurhållning och givetvis den afrikanska svinpesten.

ALLÄTARE SÅSOM VI ÄR

Den senaste tiden har det diskuterats kring kors fortsatta beteskravet framförallt på grund av Växas djurvälståndsstudie där

det skall utredas om kor kan ha det lika bra inne som ute. Frågorna kring syftet med den här studien och vad vi egentligen vill med beteskravet är flera. En del av svaret är naturligtvis att det handlar väldigt lite om vad som är bäst för kon, utan snarare vad som är bäst för framtidens storskaliga jordbruk

Grisar och vildsvin kan äta det mesta och har, liksom vi människor, helt uppenbart en stark drift att undersöka nya miljöer och föremål. Baksidan är att djur som inte får utlopp för sina naturliga drifter ofta börjar må dåligt, förklarar Per Jensen. Han är professor i etologi vid Linköpings universitet och har gjort många studier på beteenden och välmående hos grisar.

Ett sätt att minska stressbeteenden hos tamgrisar är att berika deras miljö, så att monotonin bryts och de får möjlighet att upptäcka något nytt, förklarar han. Ett ännu effektivare sätt är att låta dem gå utomhus, så att de kan böka i jorden och utnyttja sitt känsliga luktsinne för att även utforska omgivningarna.

Utegrisar är dock ganska ovanligt i Sverige nuförtiden. Per Jensen är orolig för att hålla grisar på bete nu kommer att inskränkas ännu mer. Därför är det

mycket glädjande att Katarina Brandt kämpar för att få sina grisar klassade som Naturbetesgrisar vilket du kan läsa om i tidningen.

SKA VI BEHÖVA SÄTTA HÄNGLÅS PÅ KÖTTKYLARNA?

Samtidigt som det finns en trend hos allmänheten och en vilja hos myndigheterna att minska på animalierna så finns det en annan verklighet. Ni har kanske har läst om att livsmedelsbutikerna måste sätta lås på sina köttkylar på grund av stölder.

Hans Möller, vd på Västsvensk butikskontroll berättar att butiksstölderna har ökat markant den senaste tiden. Trots små resurser upptäcker de ett par större stölder i veckan, där summan på stöldgodset uppgår till över 5 000 kronor.

Butikskontrollanterna har, efter den senaste tidens våg av köttstölder, satt in extra bevakning vid butikernas köttdiskar.

Med tanke på att tillgången på svenskt fläskkött kanske kommer att minska framöver så är det skönt för köttjuvarna att de verkar föredra nötkött...

JONAS WANGSTEN

TILL KÖTTETS FÖRSVAR

KÖTT OCH ANDRA ANIMALIER ÄR
DE MEST BAKTALADE
OCH STIGMATISERADE LIVSMEDLEN IDAG.
DE ÄR FÖRMENT DÅLIGA AV ALLA TÄNKBARA SKÅL.
DE ÄR DÅLIGA FÖR HÅLSAN.
DE ÄR DÅLIGA FÖR MILJÖN.
DE ÄR DÅLIGA FÖR KLIMATET.
DE ÄR DÅLIGA FÖR EKONOMIN.

De nya Nordiska Näringsrekommendationerna är även de inne på stigmatisering av kött då man sänkte det rekommenderade maximala intaget av rött kött från redan extremt låga 500 gram i veckan till 350 gram.

Men all den här stigmatiseringen av kött och animalier saknar saklig och uppdaterad vetenskaplig grund och vilar betydligt mera på ideologiska och politiska bevekelsegrunder med nästintill religiösa övertoner i sin tvärsäkerhet. Helt utan pragmatisk förankring.

FINNS DET ETT HÅLSOSAMT, NATURLIGT ALTERNATIV?

Om vi nu ska äta mindre kött och snart kanske inget kött alls så kvarstår en mycket intressant fråga. Vad ska vi då egentligen äta? För hur man än försöker förvränga verkligheten så kan ingen auktoritet med hedern i behåll förneka att kött och animalier har den för människan högsta näringsstätheten samt högsta biotillgängligheten av alla livsmedel. Kött och animalier är nämligen människans ursprungskost och en konstant sedan tidernas begynnelse. Därför att samma sanning gäller nu som för en miljon år sedan – vi kan äta i princip allt från djurriket, till och med i rå form, och må alldeles förträffligt av det. Medan raka motsatsen gäller det som vi kan hitta vilt växande i naturen där 99,9 procent av allt som växer över och under jord antingen tar livet av oss eller åtminstone gör oss sjuka. I alla fall om vi inte kokar, förväller, fermenterar eller torkar det först vilket naturligtvis är en relativt ny process för vissa livsmedel.

Så frågan kvarstår. Om vi i en allt större omfattning ska undvika kött, vad ska vi då äta?

Jo, i verkligheten, den verklighet som är befriad från utopiska fantasier, så blir alternativet i en allt tilltagande utsträckning ultraprocessade halvfabrikat med hälften av ingredienserna från import av ekosystemförstörande monokulturer som exempelvis soja, och den andra hälften från ett kemiskt laboratorium. Det må vara att hårdra det något men när samhällsdebatten okritiskt lutar åt att ersätta riktigt kött med köttersättningsprodukter så är det just så – en helt naturlig och ej processad produkt ställd mot en i högsta grad ultraprocessad.

VAD ÄTER EN VEGAN I UMEÅ I FEBRUARI?

Sen finns det en enormt klimatpositiv effekt av ökat svenskt kött- och animalieätande som ofta helt förbises – nämligen att de är de enda näringssmässigt fullvärdiga produkterna som alltid kan produceras och konsumeras lokalt. Året runt!

Jag bor i Borås och kan alltså året runt äta världens bästa mat och den produceras uteslutande i Sjuhäradsbygden. Om jag hade velat hade jag kunnat cykla och springa runt bygden och ”titta” på all den här maten. Kött av alla de slag. Men också de djur som förser mig med smör, grädde, ost, ägg. Och så vidare.

Så om man bor exempelvis i Umeå och agiterar kraftfullt för ett kött- och animaliefritt ätande så undrar jag vad man ska äta till middag en dag i februari. Naturligtvis blir det en mängd importerade och ultraprocessade produkter såvida man inte nöjer sig med övervintrad potatis.

KÖTT ÄR ÖVERLÄGSET VAD GÄLLER NÄRINGSTÄTHET OCH BIOTILLGÄNLIGHET

Här kommer således 10 starka skäl till att oförblommerat älska svenskt kött och animalier och till att äta det ännu mera!

- 1 Köttkost är inte bara kött utan också ägg, mejeri och inälvsmat som lever, talg, ister med mera.
- 2 Animalier och kött innehåller alla essentiella näringsämnen. Man kan ”not only survive but thrive” på en animaliebaserad kost. Ingen annan kost kommer ens nära i näringsstäthet och biotillgänglighet.
- 3 Kött och animalier har ett överlägset näringsvärde. Det finns ingen motsvarighet. Lever är exempelvis naturens riktiga supermat! Ett hekto lever motsvarar en skottkärra med grönkål. Om du också äter skottkärran...
- 4 Kött och animalier ger inga allergiska besvär eller ätstörningar (med vissa exceptionella undantag). Tvärtom, av kött blir man mätt och nöjd.
- 5 Kött och animalier är det enda evolutionärt konstanta, oföränderliga och rimliga. Människan har också ätit andra saker men har alltid föredragit kött och animalier.
- 6 Kött och animalier är en råvara som alltid kan produceras lokalt. Jag kan året om äta nyttigaste tänkbara mat – producerad inom 15 km omkrets. Omöjligt att lyckas med på exempelvis en vegansk diet.
- 7 Kött och animalier är nyckeln till svensk självförsörjning. Speciellt tydligt ett odlingsår som detta.

- 8 Kött och animalier är absolut essentiella för biologisk mångfald och ett ekologiskt kretslopp. Att påstå något annat är vilsledande politisk ideologi.
- 9 Kött och animalier skapar förutsättningar för regenerativa jordbruk och förbättrar alltså produktionen av grödor och vegetabilier. Så natur- och miljövurmare, tacka köttdjuren!
- 10 Gräsbetande djur förstör inte klimatet. Jordan kommer inte gå under på grund av djur som är lika självklart förekommande som vi är. Tror man att kon är fienden är man hopplöst indoktrinerad och har förlorat all förmåga till kritiskt tänkande.

Om något så ska vi ha mer kött och fler djur. För vad är alternativet? Fler sojaodlingar? Mera fabriksstillverkad ultraprocessad mat?

JONAS COLTING

Hälsoinspiratör, föreläsare, debattör.
Världsmästare i triathlon och swimrun.

KOSTRÅD

I nästan alla tider i mänsklighetens historia har man inte kunnat välja vad det skulle serveras till "middag".

För många är det fortfarande så.

Dåtidens elit, kungar, faraoner, furstar och annan adel, kunde så klart välja och vraka bland den tidens läckerheter.

Så här var det ända fram till ganska modern tid

Även vår Carl von Linné gjorde resor:

"Dieten förändrar oändeligen mycket inbyggarna i ett rike.

En norrländsk lapp lever endast av kött, fisk och fågel, blir därav liten, mager, lätt, vig. En bonde däremot, på Skåne slätt, som äter ärter, bovetebröd och vars mesta föda består vegetabiliska mjölrätter, bliver stor, grott, styv, sen, tung."

(Ur Skånska resan, 1751)

Idag kan vi äta mat från hela världen, bland annat tack vare konservburken. Tekniken att konservera mat i slutna behållare upptäcktes i slutet av 1700-talet av Nicholas Appert som använde glasflaskor. Flaskorna fylldes med olika sorters mat, förseglades och hettades upp. På 1810-talet kom engelsmannen Peter Durand på idén att använda metallburkar istället och konstruerade därmed konservburken. Att göra mat steril genom uppvärmning har fortsatt stor betydelse för livsmedelsindustrin.

Konserver blev mycket populär bland sjömän som tidigare tvingats livnära sig på torkad och saltad mat. Även hos vanligt folk började konserver smyga sig in. Kanske kan man säga att just burkkonservering var början på den s.k. västerländska maten.

Kanadensaren Weston A. Price har kallats "näringslärens Isaac Newton". Som tandläkare noterade han att vissa människor hade betydligt sämre tänder än andra. Han började därför söka anledningen till detta. Han hade en hypotes – att försämrade tandstatus hängde ihop med sämre hälsa som i sin tur påverkades av vad man åt.

Han hade i början av 1900-talet hemma i Nordamerika notera att ursprungsbefolkningar var friskare än de som åt den nya västerländska maten. Till och med hade han studerat tvillingar där den ene bodde kvar i byn och den andre hade flyttat till staden. Deras tandhälsa var markant olika.

Price började därför resa för att studera isolerade befolkningar, i bland annat Schweiz, gaeliska samhällen på Yttre Hebriderna, nordamerikas inuiter och indianer, melanesier, polynesiska söderhavsbor, afrikanska stammar, australiska aboriginer, nyzeeländska maoris och sydamerikas indianer. Vart han än kom fann han att ursprungsbefolkningar som levde på en traditionell föda, rik på livsnödvändiga näringsämnen, var välmående och hade friska tänder.

MEN VAD ÅT URSPRUNGSBEFOLKNINGARNA

Alla ursprungsbefolkningar konsumerar någon sorts animaliskt protein från fisk och skaldjur, sjöfågel, höns och andra landlevande djur. Man äter ägg, mjölk och mjölkprodukter.

I alla traditionella kulturer äts en hel del animalisk föda rå.

Totala fettinnehållet i traditionell föda varierade från 30 till 80%. Dr. Price fann att denna mat var mycket rik på de fettlösliga vitaminerna A och D, näringsämnen som endast återfinns i animaliskt fett.

Säd och nötter sköljdes, groddades, jästes eller syrades för att neutralisera naturligt förekommande tillväxthämmare som fytinsyra, enzymhämmare och tanniner

LCHF banade väg för ifrågasättande av det vetenskapliga stödet för Livsmedelsverkets kostrekommendationer. De nya Nordiska Näringsrekommendationerna lär inte minska den diskussionen.

På 60-talet menade vissa att det finns två huvudsakliga fel i dagens västerländska diet: dels att man äter för mycket raffinerade kolhydrater, dels att man generellt är för rädd för mättat fett. När så FDA (USAs motsvarighet till Livsmedelsverket) utpekade mättat fett som jättefarligt så klingade 60-talets tankar av.

ATT MINSKA PÅ KOLHYDRATER OCH ÖKA PÅ ANIMALISKT FETT

I oktober 2005 startade allmänläkaren Annika Dahlqvist en bloggsida om LCHF (Low Carb High Fat). Hon hade året innan provat att banta med en lågkolhydratmetod som förutom vikttnedgång även gjorde henne symptomfri från fibromyalgi och magbesvär. Dahlqvist började rekommendera denna kost till sina diabetespatienter på Njurunda vårdcentral. Det medförde att hon fick sin läkarlegimitation indragen.

I ett beslut 2008 meddelade dock Socialstyrelsen att Annika Dahlqvist kostråd inte befanns strida mot vetenskap och beprövad erfarenhet, utan godkändes som ett alternativ till tidigare råd vid diabetes typ 2 eller övervikt.

Rå svensk slaktarbiff/njurtapp
Grisfett/svål, smör och smält talg
Apfenzeller ost och kallrökt lax

RENESANS FÖR RÅTT KÖTT

Idag finns det många som tar sina måltider ännu längre än LCHF. Man kallar det Carnivore. Som namnet antyder så äter man endast animaliska produkter. Många äter dessutom köttet rått eller endast lätt stekt. Kanske ligger det något i varför ursprungsbefolkningarna äter rått kött då det finns många vittnesmål om att man har blivit frisk från en mängd olika hälsobesvär.

MEN MAN DÖR JU AV RÖTT KÖTT

Att rött kött är livsfarligt och konsumtionen måste begränsas har Livsmedelsverket hävdat länge. I och med NNR så skall vi nu gå från 500 gram per vecka till 350. Fast stämmer verkligen hälsovarningarna? Det här är något som läkaren, forskaren och författaren Ralf Sundberg ägnade mycket tid åt att granska.

Nå vad är det då som skulle vara skadligt i så kallat rött kött? Det har dessa forskare ingen aning om, menar Ralf

Med andra ord handlar det om siffermanipulation. När man för ett par decennier sedan inte hittade något "önskvärt" samband mellan

köttkonsumtion och sjuklighet, lyckades man räkna fram svaga samband om fågel räknades bort. När man så väl börjat marknadsföra begreppet "red meat" som en hälsorisk, påverkar man emellertid de som ingår i studierna, vad gäller inte bara hur de äter utan hur de rapporterar.

Man påverkar också forskare och media. Helt plötsligt görs kopplingar mellan rött kött och flera allvarliga sjukdomar. Med hjälp av osäkra observationsstudier försöker man visa att folk kommer att dö i olika cancerformer, stroke eller hjärtsjukdom om de äter rött kött.

För 10 år sedan skrev Ralf en bok som heter "Forskningsfusket! Så blir du lurad av kost- och läkemedelsindustrin". Här granskar han bland annat nutritionsforskning ur ett naturvetenskapligt, ekonomiskt och samhällsligt perspektiv.

Forskarna får forskningsanslag, media hänger på och säljer lösnummer. Våra myndigheters näringsrekommendationer påverkar vad som serveras i skolor och omsorgen. Det röda köttet minskar stadigt.

JONAS WANGSTEN

...ELLER OCKSÅ LAGAR MAN RÖDBETSBIFFAR

De flesta veganer som jag känner vill inte äta mat som skall efterlikna motsvarande köttprodukt. De smakar helt enkelt inte gott. Jag vet, jag har provat. Detta trots att man försöker efterlikna grundsmaken umami (köttsmak) genom att tillsätta smakförstärkaren E621 monosodiumglutamat.

Men smaken är bara en del av upplevelsen. Kanske ännu viktigare är munkänslan och fylligheten som är det stora problemet för de som tillverkar köttsubstitut. De tvingas därför jobba mycket med konsistensen, förklarar måltidsforskaren Richard Tellström.

Ofta måste man också tillsätta konsistensgivare så som emulgerings-, stabiliserings- och förtjockningsmedel.

Pinchos köper in sitt köttsubstitut från det israeliska bolaget Redefine Meat som sedan 2018 har varit banbrytare inom produktion av växtbaserat "kött".

De har sin fabrik i Israel och Nederländerna.

FINNS DET TILLFÄLLEN DÅ NYTÄNK INTE ÄR BRA?

Pinchos, restaurangkedjan som serverar smårätter från världens alla kök, blir första stora aktör i Sverige att erbjuda 3D-printat kött. Restaurangkedjan menar att resultatet är slående likt vanligt kött sett till smak, textur och arom. Detta trots att ingredienserna består av soja, vete, vegetabiliska oljor, kryddor och torkade grönsaker.

Vidare påstår man att produktionen har 96% lägre förbrukning av vatten och 91% lägre klimatavtryck jämfört med traditionell köttproduktion. Kan tyckas lite märkligt av en industriprodukt importerad från Israel eller Nederländerna när det finns svenskt naturbeteskött runt hörnet.

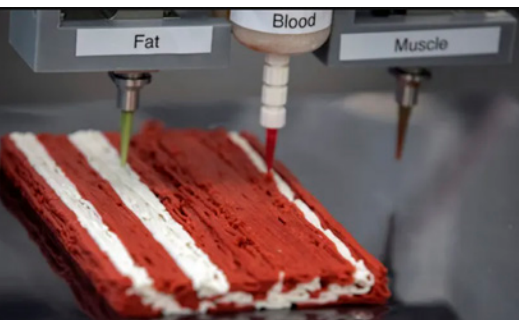
Vi är ett innovativt techdrivet bolag i grunden menar Pinchos vd Patrik Back. Jag trodde att de är en restaurang...

För att du som konsument skall uppskatta köttsubstituten så måste du tycka om industritillverkad mat. Du måste vara överens med hela konceptet. Det behöver du inte vara när det gäller broccoli. Av det skälet har produkter som är kopplade till en råvara som du kan hantera hemma alltid ett övertag, menar Richard Tellström.

Det är här som rödbetsbiffarna kommer in i bilden. Även om Redefined Meats "kött" får sin röda färg från rödbetsjuice så tror jag att det känns betydligt bättre att ta fram sin råsaftcentrifug och gör nyttig färskpressad juice av egenodlade rödbetor. Det torra som blir kvar passar utmärkt att göra goda rödbetsbiffar av.

JONAS WANGSTEN

New Meat Steak Sandwich, vilket är en grillad variant av flankstek som serveras på ett rostat levainbröd tillsammans med en dijonnaise, toppad med chimichurri och citronkaramelliserad lök.

A long, narrow path of cut grass runs between two wooden fences. The fence on the left is made of horizontal logs, while the one on the right is made of vertical logs. The path is flanked by lush green grass and some scattered cut grass. In the background, there are trees and a person walking along the path.

HÄR ORDNAR DEN ÄLDRE
GENERATIONEN FÄGATAN
OCH MAT TILL KOSSORNA PÅ
HARSAVALLENS FÄBOD
I JÄRVSÖ, HÄLSINGLAND.

DESSA MÄNNISKOR BLIR ALLT
FÄRRE I VÅRT LAND.

EVA OLSSON

Jan Jörnmark har gjort mycket för att uppmärksamma hur samhället och samhällen förändras när globaliseringen leder till industrinedläggningar

Under de senaste åren har intresset och debatten kring det som kallas ödehus vuxit. Vad som egentligen är ett ödehus kan vara svårt att avgöra. Ibland är det väldigt tydligt. Huset har stått helt obott i många år. Taket håller på att ge upp och naturen börjar att ta över. Fast ibland kan ett "ödehus" också anses vara ett till synes obott hus i glesbygden dit huset/fastighetens ägare kommer någon vecka per år för att jaga älg. Eller också står huset tomt för att arvingarna bor långt bort och inte vill sälja av nostalgiska skäl. Kanske har fastigheten köpts av grannen eller ett bolag för att man vill åt skogen. Gårdscentrum lämnas då åt sitt öde.

Men det finns också ödehus som inte riktigt stämmer in på den här bilden.

VARFÖR SKALL STÄDER VÄXA?

Övergivna byggnader finns minst lika ofta i småorter eller städer. Det här är något som Jan Jörnmark, författare och docent i ekonomisk historia, har

intresserat sig mycket för. Med sina tre prisbelönta böcker Övergivna platser så har han dokumenterat 1900-talets industriella nedläggning och med den också mindre samhällens avveckling. Jan bor sedan många år i Göteborg där han har undervisat och forskat både på Chalmers och universitetet. Göteborg har idag växtvärk. Här byggs mängder av stora kontorshus. Vad händer med dessa den dag ingen vill hyra? Se hur det gick för Detroit när bilindustrin lämnade.

Jan Jörnmark är uppvuxen i Karlstad. Här har man en slogan som säger "Karlstad 100 000". Och bråttom är det. Målet är att nå 100000 invånare till 2026. Men det går trögt trots stora satsningar.

– Karlstad växer men alldeles för lite. Det här känns lite jobbigt, säger Tomas Riste, tidigare regionråd i Värmland.

När man har regionråd med den inställningen så är det lättare att förstå varför länets mindre orter kämpar i motvind.

EN ANRIK BRUKSORT PÅ DEKIS

Lesjöfors i östra Värmland, i det som är Bergslagen, är en typisk bruksort. Orten växte fram kring järnhantering under 1600-talets senare del. Malmen fraktades vintertid på släde till hamnen i Kristinehamn för vidare transport med båt till Borgvik, som ni kan läsa om senare i tidningen. Lesjöfors bruk kom under mitten av 1800-talet att utvecklas till ett av landets främsta järnverk. Under Gerard De Geers ledning moderniserades bruket och i och med det expanderade orten. Lesjöfors växte snabbt i storlek. På 1950-talet fanns 24 affärer i samhället. I Centrumhuset återfanns service som post, apotek, bank, bibliotek och läkarmottagning. Här fanns även hotell och matservering.

Förutom järnverket så var ortens stolthet bandylaget. Baron Gerard De Geer var själv närvarande vid så gott som varje match. Lesjöfors AB sponsrade laget och gav spelare arbete vid bruket. Laget kallas fortfarande Bandybaronerna.

På väg igenom Lesjötors.
Vi stannade varken för mat eller husrum.

Som sportintresserad värmlänning så följde jag som liten Bandybaronerna. Givetvis hade jag en fin bild av Lesjöfors trots att jag aldrig hade varit där. När jag för några år sedan, på väg till Dalarna, åker igenom samhället slås jag av den totala ödslighet som råder. I stort sett varje byggnad verkar övergiven. När jag tankar på den lilla obemannade macken ser jag inte en enda människa trots att det är mitt på dagen. Lesjöfors är idag inte en ort som man åker till utan igenom...

ÖDEHUSENS BESKYDDARE

Den som har lyckats köpa sina drömmars ödehus står ofta inför en mängd utmaningar. Att få taket tätt, installera vatten, avlopp och uppvärmning är oftast första prioritet. Fasaden kommer senare även om det kanske är roligare. Fast det finns ofta ett problem. Renoveringar kostar pengar och var ska de komma ifrån om man inte har en "kappsäck med guld"? De flesta vänder sig till banken.

Robert Danielsson, styrelseledamot i Svenska byggnadsvårdsföreningen, får 2021 utmärkelsen "Årets Landsbygdsutvecklare" av Hela Sverige Ska Leva för sitt arbete med att rädda ödehus över hela Sverige. Kanske känner ni till honom genom TV eller Facebook.

Robert har inte bara inspirerat andra att finna sitt ödehus, Han har också hittat sitt eget. Ett fantasiskt fint hus, fast men med stort renoveringsbehov. Här berättar Robert om hur det kan vara att försöka få låna pengar på landsbygden för renovering. Så här skriver Robert:

"När jag köpte mitt hus var det svårt att få lån på ett hus utan uppvärmning, kök, badrum och avlopp. Nu när det mesta är löst löpte även lånet ut och jag fick omförhandla. Jag trodde det skulle gå lätt men icke. Uppemot 15 banker kontaktades och slutligen beviljade en storbank ett litet lån till hög ränta.

Den märkligaste av bankkontakter var med lokalbanken. Det spelade ingen roll

att jag avsåg att skriva mig i kommunen. Jag hade redan ett företag etablerat och skulle flytta ännu ett företag. Jag tjänar bra, företaget går bra och jag saknar anmärkningar och andra lån. Jag blev nekad att bli bankkund. Vet ni varför? För att jag hjälper folk och arbetar med att få inflyttning till landsbygden på flera platser i landet. Jag frågade om de menade allvar. Ja, vårt problem med dig är att du har för liten anknytning hit. Så ett företag i kommunen och ännu ett i grannkommunen, hus i kommunen, skriven i kommunen och berättar ofta hur fint och bra det är i Långaryd så räcker det enligt bankens inställning inte. De har problem med att jag verkar för inflyttning till landsbygden. En landsortsbank! Undrar vad kommunen tycker om det?"

SKA VI INFÖRA ÖDEHUSSKATT?

För några år sedan skrev jag en ledare om s.k. markskatt. Att man genom hög skatt på mark skall inspirera markägaren att utnyttja marken effektivare för att ha råd att betala skatten...

Tobias De Pessemer, landsbygdsforskare, menar att särskild beskattning av hus som inte används tillräckligt mycket kommer att leda till att vi blir av med bostadsbristen, att landsbygden återbefolkas samt att det stimulerar entreprenörskap och egenföretagande på landsbygden. Påfallande likt markskatt.

Jag kanske snarare tror att morot är bättre än piska. Den tanken kan du läsa om i artikeln på nästa uppslag.

Givetvis bör vi snegla på våra grannländer. I Norge har man både boplikt och brukningsplikt. Även i Danmark finns brukningsplikt under 180 dagar per år.

JONAS WANGSTEN

Under 2022 och halva 2023 pågick ett kommunalt Leader-projekt kallat Landsbygdsdrömmar – Obebodda hus. Det var ett samarbete mellan kommunerna Sunne, Torsby, Hagfors och Munkfors som tillsammans inventerade obebodda hus/ödehus i dess geografiska område. Projektets syfte var att öka dialogen med fastighetsägarna som till följd kunde ge en möjlighet till positiv landsbygdsutveckling. En utveckling som bland annat innebär att förbättra, öka möjligheterna till ökad kompetensförsörjning, ett ökat elevunderlag i regionens skolor samt fler

**DET FINNS JUST NU ETT INTRESSE
AV ATT KÖPA HUS PÅ LANDSBYGDEN,
HUS AV OLIKA KARAKTÄRER OCH
I OLIKA BEHOV AV RENOVERING.
ATT SÄLJA VIDARE
ETT IDAG OBEBOTT HUS KAN BIDRA
TILL ATT JUST DET HUSET OCH
BYGDEN RUNT OMKRING
KAN LEVA VIDARE I
MÅNGA GENERATIONER TILL.**

nya företag i olika branscher. Naturligtvis bör det även innebära ett uppsving för det befintliga näringslivet.

Projektet ville gärna veta mer om husens historia och fastighetsägarnas tankar kring framtiden. I den kontakten ville vi genom projektet få fastighetsägare att fundera på vad man vill använda sitt obebodda hus till. Kan det komma till mer användning genom att hyra ut det, eller är det läge att sälja det vidare till nya ägare?

Det kan vara ett stort steg att sälja ett hus, även om man inte använt det på länge. Det kan finnas mycket känslor och

**VARFÖR BÖR VI TA HAND
OM ALLA ÖDEHUS?**

minnen förknippade med huset. Det har kanske funnits i släkten länge, kanske vill man bevara platsen med minnet av farmor som stekte plättar i köket.

Att låta ett hus stå och förfalla är för många kopplat till dåligt samvete. Vi tog del av historier från fastighetsägare som tycker det känns jobbigt, nästan skamfyllt att ha ett obebott hus på sitt samvete. Men oftast finns det en förklaring, det kan vara att man inte haft möjlighet att ta hand om det även om ambitionen varit hög. Det tar tid och det kostar pengar att sköta ett hus. Projektets önskan och mening var att inspirera de fastighetsägare som inte har kommit sig för, de som tyckte att det var för sent på grund av att förfallet gått för långt eller de som tyckte det kändes krångligt att stycka av. I de fall till exempel skog ingått i fastigheten.

Projektet vände sig till de som kanske drar sig för att kontakta mäklare, drar sig för att få sitt hus inspekterat eller drar sig för en utomstående fråga - varför har det blivit såhär? En viktig del i arbetet har därför varit att på ett tydligt sätt kunna förklara vad som händer vid en mäklarkontakt. Hur går det till? Vilka frågor kan jag/vi förvänta mig/oss? Vilka kostnader kan det innebära? Om man som fastighetsägare vet mer om detta känner man sig troligtvis tryggare i att ta den kontakten.

VAD ÄR ETT OBEBOTT HUS?

Ett obebott hus, enligt projektets definition, är ett hus där ingen är folkbokförd och som ingen nyttjar under någon period på året. Detta behöver inte innebära att huset är oanvänt, det kan exempelvis vara viktigt som förvaringsplats. Det finns antagligen lika många anledningar till att ett hus är obebott som det finns fastighetsägare

till obebodda hus. Vi har upplevt att fastigheter används som förvaring, vilket tidigare nämnts, eller av sentimentala skäl. Dessa ser vi är de vanligast förekommande orsakerna.

HUR GENOMFÖRDES PROJEKTET?

Projektet drevs av projektledare och styrgrupp med medlemmar från deltagande kommuner i nära samarbete med olika arbetsgrupper på olika förvaltningar. Uppgifter om fastigheter togs främst in från Lantmäteriets data. Projektet hade även nära samarbete med olika föreningar i Torsby, Sunne, Munkfors och Hagfors.

Genom träffar med lokala föreningar fick vi tillgång till kunskap som den/de med lokalkännedom kunde förmedla, kunskap som varit viktig för oss som projektledare. Vi har också haft en nära dialog med lokala mäklare, dels för att själva utveckla vår kunskap om hur förfarandet ser ut men även uppmärksamma mäklarna på att projektet pågick och förtydliga projektets syfte. Vi har upplevt att inställningen från branschen varit väldigt positiv på det hela taget. Det främsta tipset till fastighetsägare som funderade på att sälja, var att kontakta just mäklare som har stor kunskap i ämnet. Nästa steg i projektet var att kontakta fastighetsägarna, detta genom att skicka ut vykort. Ett flertal fastighetsägare hörde därefter av sig, några med en undran om vad projektet egentligen ville, några som talade om att försäljning inte var aktuellt. Ett flertal berättade om sina hus med en försiktig undran - är det säljbart? Något som vi projektledare varit måna om är att uppträda respektfullt och ödmjukt mot de fastighetsägare vi kontaktat. De som inte varit intresserade av kontakt med oss har självklart lämnats ifred, det är viktigt att det känns rätt för alla inblandade parter. Flera hus har kommit ut till försäljning och även blivit sålda. Andra fastigheter är på gång och kanske kommer fler obebodda hus ut till försäljning så småningom, när man funderat kring vad man vill göra med sin fastighet.

Kanske är det just att låta någon ny ta över, någon som återigen låter huset blomstra. Som projektet frågade - Får vi så ett frö? Varken säga något konkret eller än mindre lova något för framtiden.

**LEO LARSSON
LINNEA ÖJES**

Projektledare och landsbygdsutvecklare

Alla är vi beroende av naturen. Oavsett om vi bor i en stor stad eller på den glesaste landsbygd är det naturen som ger oss allt vi behöver. Vår mat, vårt toapapper, våra flygplan och hus, vår energi. Och det är i naturen vi kan koppla av från vardagens stress. Hur naturen mår är livsavgörande för oss människor och allt annat som lever på den här planeten.

VAD MENAS MED NATURENS RÄTTIGHETER?

Vad är natur? Vem är naturskötare? Kan en skog eller älv ha egna juridiska rättigheter? Vill vi att pengarna, EU eller lokalsamhället ska ha inflytande över hur vi samarbetar med naturen?

Det här är frågor som blir allt mer aktuella.

Idéerna om Naturens rättigheter började som en metod för urfolk att kunna bevara den natur de alltid varit del av och levt i och av. Det vill säga att låta dem fortsatt vara goda "Naturskötare".

Om Naturens rättigheter ska översättas till vår västerländska, industrialiserade kontext, måste det göras med utgångspunkten att varje människa i varje by, lokalsamhälle, småstad och storstad är den avgörande faktorn för hur detta ska genomföras. Hur ska människan, som del av sin omgivande natur, samtidigt använda sig av den och bevara och berika den för kommande generationer? Att diskutera Naturens rättigheter utan att samtidigt diskutera Naturskötarnas (lantbrukare, skogsbrukare och de som lever i och av naturen) rättigheter leder fel. Dessa naturskötare måste in i ekvationen oavsett om de i sin naturskötsel gör ett gott eller dåligt hantverk. Vi behöver lyfta insikten om att människan också är natur, inte något väsensskilt från naturen.

ETT NATURUM ÄR ETT CENTRUM FÖR
BESÖKARE TILL ETT NATUROMRÅDE.
HÄR FÅR DU VETA MER OM DE DJUR,
VÄXTER, GEOLOGI OCH KULTURHISTORIA
SOM FORMAT PLATSEN INNAN DU GER DIG
UT FÖR ATT SJÄLV TA DEL.

Därför arrangerade föreningen Värmland Visar Världen Vägen, den 3/9, ett seminarium som fick namnet Naturen och Vi. En passande plats var på Naturum i fina Mariebergskogen i Karlstad.

Här ville vi att de dryga trettio deltagarna skulle vara med i ett samtal om naturen och naturskötarnas rättigheter. Hur förvaltar vi naturens gåvor, nu och för framtiden? På förmiddagen lyssnade vi på några personer som har tänkt till lite extra kring frågan. Efter lokalproducerad lunch blev det samtal i mindre grupper för att reflektera över förmiddagens intryck. De som talade var:

■ **Pella Thiel**, ekolog och omställare, berättade om sin syn på "Naturens rättigheter och människans möjligheter". Hur skulle det se ut om naturen hade egna rättigheter? Om berg, hav, floder och skogar betraktades som rättssubjekt och skyddades av lagar, på liknande sätt som människan?

KAN NATUREN HA JUR

■ **Patrik Ohlsson**, jord- och skogsbrukare, tidigare ordförande för LRF Värmland, pratade om hur vi skulle klara oss utan jorden och skogen? Är vi moderna människor medvetna om hur beroende vi är av naturen? Hur vi historiskt har varit det och hur vi i allt högre grad kommer att bli tvugna att vara det för vår överlevnad i det postfossila samhället.

■ **Gunnar Rundgren**, jordbrukskonsult, småbrukare som har skrivit flera jordbruksrelaterade böcker. Nu senast "Det levande" tillsammans med sin fru Ann-Helene Meyer von Bremen om den gränslösa relationen mellan naturen och människan och hur vi vårdar den.

■ **Victor Pettersson**, med företaget Hållbar handkraft, visade foton från Tortanskogen i Brunskog där han tillsammans med Maria "Vildhjärta" Westerberg och Johannes Söderqvist formar en alldeles speciell skog.

Samtalsledare var Hilde Ibsen från Risk- och Miljöstudier vid Karlstads Universitet. Allt filmades så för den som vill ta del så kommer filmerna att finnas på vuvv.nu

VAR LIGGER LANDSBYGDERNAS ÅTERUPPRÄTTELSE?

När landsbygderna ska rädda den biologiska mångfalden och naturen på villkor bestämda någon annanstans, försvinner intresset för att respektfullt och långsiktigt leva i samklang med den natur man lever i och av.

När människor upplever att de påläggs ansvar eller skuldbeläggs utan att ha inflytande över beslutsprocesserna som lett till det, skapas motstånd. "Vi röstar på den som inte ger oss en massa förhållningsorder om vad vi ska göra för att andra ska slippa."

EN KULTURELL FÖRSTÅELSE SOM BETRAKTAR VARJE MÄNNISKA SOM "NATURSKÖTARE". DET ÄR MÄNNISKORNA SOM BOR PÅ OCH RUNT BERGET SOM BLIR DETTA BERGS BEVAKARE AV DESS RÄTTIGHETER..

I detta ligger också att det som den urbana eliten ofta för fram är kontraproduktivt det de menar sig värna, eftersom de bygger på alldeles för svaga kunskaper.

Vad som krävs för att implementera något som "Naturens rättigheter" är, förutom stödjande strukturer som lagar, en kulturell förståelse som betraktar varje människa som "Naturskötare" och därmed också ingående i dessa rättigheter, just där denna människa lever. Att det är människorna som bor på och runt berget som blir detta bergs bevakare av dess rättigheter. Inte en myndighet icke-förankrad i det som fått rättigheter. Eftersom vi moderna människor inte kan tala direkt med naturen, behöver talespersoner utses, och dessa personer måste därför vara förankrade i berget, floden eller vad det vara månne vara.

**MARICA MÖLLER
OLLE GÖRANSSON**
Värmland Visar Världen Vägen

HUR HANTERAR MAN B

Vad är egentligen främmande arter och hur kan de bli invasiva? Så här säger Naturvårdsverket:

Med främmande arter menas arter som med människans hjälp har förflyttats till ett område där de inte funnits tidigare.

Stora problem kan dock uppstå när främmande arter blir invasiva i sin nya miljö. Främmande arter betraktas som invasiva när de sprider sig snabbt och orsakar skador på naturen, människors hälsa eller ekonomin. Det kan handla om växter som tränger ut andra växter eller är giftiga, djur som äter upp eller konkurrerar ut andra djurarter eller djur som sprider sjukdomar.

Förutom att invasiva främmande arter är ett stort hot mot biologisk mångfald

och ekosystemen så medför de mycket stora samhällskostnader på grund av skadorna de orsakar för olika näringar och för bekämpningen av dem. När en invasiv främmande art har etablerat sig på en plats kan det vara väldigt svårt att bli av med den.

Det här är något som både Australien och Nya Zeeland har lång erfarenhet av.

KANINER, KANINER, KANINER...

Den brittiske immigranten Thomas Austin släppte år 1859 ut 24 kaniner på sina ägor i den australiensiska delstaten Victoria. Kaninerna påminde honom om hans gamla hemland, och han hävdade att "några få kaniner kan ju inte göra några skada". Flera bönder i trakten följde

Austins exempel. Hundratals kaniner släpptes ut och det borde inte ha varit en överaskning att de snabbt blev fler.

Många miljoner kaniner är givetvis hungriga vilket medförde stora problem för både böndernas odlingar och den vilda naturen.

1894 hade kaninerna nått gränsen till västra Australien och hotade att förstöra hela landet. Regeringen beslöt att försöka förhindra katastrofen och byggde ett 325 mil långt stängsel för att hindra kaninerna att nå de västra delarna av landet.

Stängslet hjälpte, men problemet i Virginia kvarstod. Först sedan man på 1950-talet hade infört virusjukdomen myxomatos (kaninpest) lyckades man få ned stammen.

ÄST OÖNSKADE ARTER

Viruset dödade 500 miljoner kaniner – men 100 miljoner resistenta kaniner överlevde. Tillräckligt för att återskapa beståndet. Kaninplågan utgör än i dag det största hotet mot Australiens natur.

LÄNDER MED HÅRDA TAG

I Australien har man nu stenhårda regler kring införsel av bland annat mat, levande växter och produkter av djur/trä.

Nya Zeeland är kanske ännu mer restriktiva än Australien. De vill absolut inte få in något främmande som kan påverka den inhemska floran och faunan.

När man läser om detta så kan man fundera på varför Sverige inte har strängare gränskontroller. Vill vi ha in smitta i vårt land?

Ett annat land som tar problemet med oönskade arter på allvar, och då speciellt vildsvin är Danmark.

På grund av risken för att få in afrikansk svinpest i Danmark har danskarna under lång tid velat hindra vildsvinens invandring från Tyskland. Dessutom ska alla vildsvin som redan finns i Danmark utrotas.

För Danmark, som är en av världens största fläskexportörer så skulle en spridning av svinpesten få katastrofala ekonomiska följder.

Därför bestämde man för några år sedan att bygga ett sju mil långt kraftigt stängsel på gränsen mot Tyskland

Idag räknar man med att Danmark är fritt från vildsvin

Idag har vi som alla vet ett pågående utbrott av afrikans svinspest bland svenska vildsvin. Ett stort område är avspärrat med omfattande konsekvenser för bönder, skogsägare och andra. Fast hur avspärrat är det egentligen? Fåglar och andra vilda djur kan givetvis röra sig fritt inom området och över "gränsen" och därmed sprida smittan. Gör avspärrningen någon nytta?

Australiens kaniner blev resistenta mot kaninpest. Hur kommer vildsvinen att reagera? I Polen har man sedan några år sett att det finns resistenta vildsvin. Givetvis är dessa smittspridare utan att det märks. Kanske går pesten inte att stoppa utan att alla vildsvin skjuts bort.

JONAS WANGSTEN

KAN DET FINNAS NATURBETESGRISAR OCH VARFÖR?

När grisar har stora beten, gärna med inslag av skog, och tillgång till vattendrag så får de möjlighet att uttrycka sina naturliga beteenden och söka den mat de önskar

I Sverige har vi hållit tama eller delvis tama svin i minst tre tusen år. Längre var gränsen mellan tama och vilda svin suddig. Under halva året höll man svinen på skogen och det var oundvikligt att de tama och vilda djuren parade sig. Linderödssvinet är Sveriges enda oförädlade lantras av tamsvin och är väl anpassat till vårt nordiska klimat. Det trivs bäst som utegångsgris. Rasen bevaras inom en levande genbank som upprätthålls av Föreningen Landtsvinet. Endast ca 600 djur är registrerade och rasen anses hotad.

Det pågående utbrottet av afrikansk svinpest bland vildsvin har även lett till att man tvångsslaktar fullt friska tamgrisar. Hittills har två gårdar med linderödssvin drabbats. Vad händer när smittan sprider sig? Kommer alla utegångsgrisar i södra Sverige att slaktas. Givetvis drabbas linderöd och mangalica men även alla som föder upp "vanliga" grisar enligt KRAVs regler.

FINNS DET EN VÄG FRAM?

Så vad kan vara räddningen för det hotade linderödssvinet? Kan det vara Dalälven, ett kallare klimat och Katarina Brandt?

Dalälven är hittills en gräns för vildsvinets utbredning norrut. Kanske håller de sig på södra sida eftersom "gräset är grönare" där. En som bor väldigt långt norr om Dalälven är Katarina Brandt som är Småbrukarnas kontaktperson i Norrbotten. På sin gård på Bodön mitt i Lule älv strax söder om Boden håller hon får och linderösgrisar på stora naturbeten.

Katarina har under året försökt påverka Jordbruksverket, Länsstyrelsen, Naturvårdsverket med flera att även få grisen klassad som ett naturbetesdjur. Man menar att grisar förstör markerna och därför kan grisar inte ingå bland de djur som anses vara naturbetesdjur. Katarina är av en helt annan uppfattning och hävdar

att det beror på hur man håller djuren. Kor på för små beten trampar sönder marken liksom grisar i små fällor bökar upp allt till bar jord.

– Jag måste faktiskt erkänna att jag aldrig har sett grisar på stora beten i Sverige. De har ju oftast mindre ytor som är helt uppbökade. Jag har jobbat med forskning om betesmarker i över 20 år så när något nytt runt bete dyker upp är det ju väldigt intressant, säger Jörgen Wissman på Naturvårdsverket.

I Norrbotten finns mängder med gamla ängar och stränder som växer igen. De behöver betesdjur för att hållas öppna men även för att producera mat. Givetvis är kor och får strålande bra för detta men om grisar går på stora beten och flyttas då betet börja sina så är även grisar bra landskapsvårdare!

Grisar som får gå ute på riktigt bete året om får utlopp för sina naturliga behov samtidigt som de genom hävdandet av markerna och en viss "störning" skapar en mängd varierade biotoper som ger möjlighet för en stor biologisk mångfald.

Från Jordbruksverket menar man att de skall se över grisens roll som landskapsvårdare OM det är så att vi i Sverige faktiskt har en styrka med den produktionsmetod Katarina beskriver.

VÄRLDSNATURFONDEN

Katarina skickade även ett brev till Världsnaturfonden som så klart borde uppskatta hennes initiativ.

– Betesgris är ett bra ord. Naturbetesgris funkar sämre, eftersom de naturbetesmarker som vi kämpar för att bevara och sköta skulle förstöras av bökandet. Jungfrulin, solvända och kattfot är inte gynnade av bökning och grisbete. Ja, vi kan bli tydligare kring betesgris,

istället för bara utegris. Det är en bra idé. Bollar med kollegor, menar Jenny Jewert som är jordbruksexpert på Världsnaturfonden.

Undrar varför de inte har tänkt den här tanken tidigare utan måste "bolla med kollegor"?

HUR VERKLIGHETEN FUNGERAR

Men, vitsen med grisar på naturbeten är att de går på betet så länge de har något att beta. Naturbeten är bra för alla djur som betar för att djuren själva kan välja det de vill äta och göra.

Grisar väljer marker som är fuktiga och mer näringsrika. Magra slätterängar med tex. kattfot är sällan aktuella för grisbeten då de vanligen är torra och för magra. Växterna solvända och jungfrulin är något som inventerare inte har sett här i runt oss i Boden, menar Katarina. och fortsätter:

Vi har under några år betat med gris på olika naturbeten och det har fungerat, utan att vi har utrotat vare sig kattfot eller orkidéer. Men det hela bygger på att grisarna har stora betesmarker som vi roterar när vi ser att betet minskar. Några bökhål och ytor av blottad jord blir det som med andra betesdjur. Men dessa störningar tillför även mångfald. Naturbetesgrisar liksom övriga betesdjur måste vara det bästa för djuren, landsbygden, livsmedelsförsörjningen, ut hålligt jordbruk, biologisk mångfald och samvetet, avslutar Katarina

Att hålla grisar som Katarina gör kan nog sägas vara ett typiskt regenerativt jordbruk. Precis så som man skall hålla djur för att vitalisera både markerna, naturen och djuren.

Kan det vara så att Katarina och andra i norr är linderödsgrisens räddning?

JONAS WANGSTEN

När du behöver
ekonomisk eller
juridisk hjälp

Bokföring
Bolagsbildningar
Deklarationer
Bouppteckningar
Bodelningar
Testamenten
Bokslut
Likvidationer
Skattefrågor
Arvskiften
Årsredovisningar
Äktenskapsförord

WILSSONS AB
BOKFÖRINGSBYRÅ I SKARA

Gunnar Wilsson
0511-161 65
info@wbbab.se

I början av 1700-talet låg Sverige i krig med Ryssland. Även om man förlorade slaget vid Poltava 1709 så lyckades den svenska armén skydda det mesta av landet. Efter det att Karl XII kommit hem till Sverige år 1715 så slog han sig ner i Ystad och arbetade hårt för att få rikets ekonomi på fötter igen. Nu var det dags för ett nytt fälttåg, tyckte Karl. Men inte för att ta tillbaka de förlorade finska länen. Slaget som han förberedde – det som kanske skulle ha fått Sveriges och Nordens historia att ta en annan vändning var slaget mot Norge.

På sin väg från Ystad mot Norge i februari 1716 stannade Karl XII med följe i Borgvik i södra Värmland. Han ska då, tillsammans med brukspatron Catharina Ysing, sett ut platsen för kyrkbygget, som han beviljade den 11 januari 1716. Karl XII hade planer på att göra Borgvik till stad. På sin väg tillbaka från Norge var det tänkt att stadsprivilegierna skulle utdelas

Bygget av kyrkan påbörjades 1716 och efter en ovanligt kort byggtid kunde kyrkan invigas den 30 nov 1718, samma dag som kungen träffades av en kula i huvudet och dog. Efter kungens död i Halden fick Sverige ett annat styre och de storslagna planerna för Borgvik övergavs. På gårderna mellan herrgården och kyrkan “skulle staden ligga”. Av detta blev nu inget. Men Borgvik fick i alla fall sin kyrka och en Kungskvarn.

UTÖKAD RELATION MED DEN NORSKA SMÅBRUKARRÖRELSEN

I slutet av oktober förra året var Småbrukarna på besök på Norsk Bonde och Småbrukarlags landsmöte i Hamar. Från svensk sida fick vi möjlighet att delta med en delegation från ett flertal småbruksinriktade organisationer.

En mycket trevlig och inspirerande erfarenhet där vi knöt bra kontakter inför framtiden.

NU SLUTE MED N

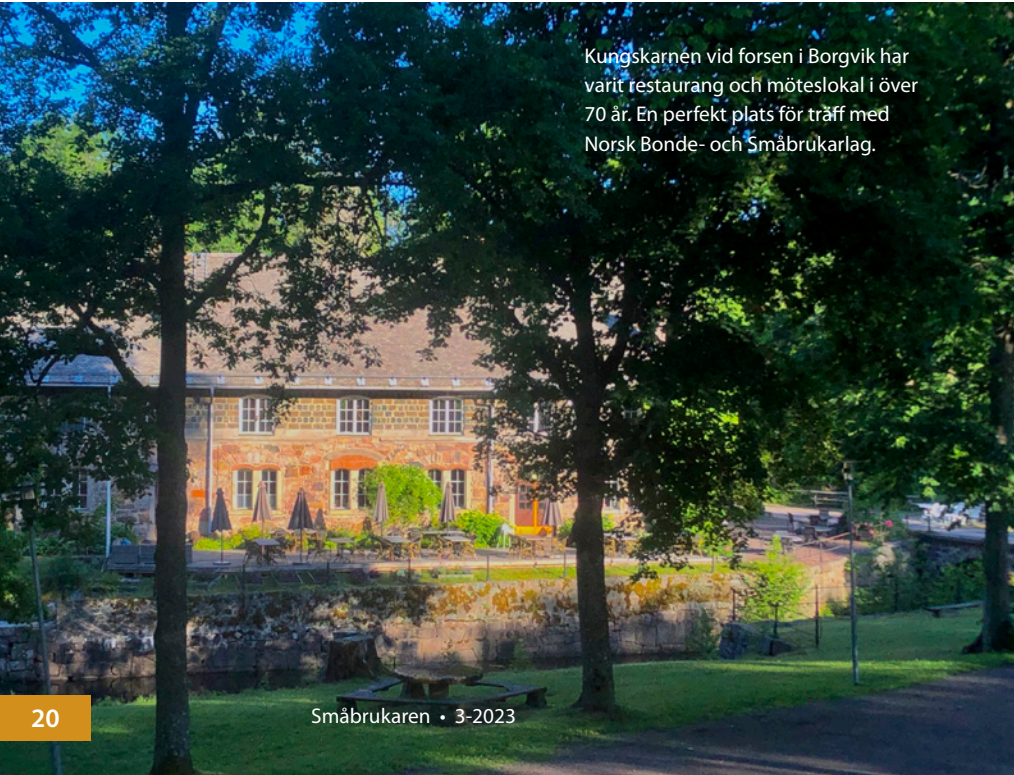
I Hamar bestämdes att vi i Sverige skulle anordna ett möte på svensk mark för vidare samtal om våra frågor och hur vi kan dra fördel av ett ökat samarbete.

Så äntligen lyckade vi finna en passande dag för både Norge och Sverige. Den 21 augusti möttes vi på Kungskvarnen i det vackra och natursköna Borgvik. Passande plats med tanke på ortens historik.

Från Norge kom Norsk Bonde- och Småbrukarlag och Natur och ungdom. Sverige representerades av Förbundet Sveriges Småbrukare, Familjejordbrukarna, Nordbruk, Värmland visar Världen Vägen och LRFs lokalavdelning.

Vi var totalt 15 personer och mötet hölls med en lös dagordning vilket gjorde att det blev trevliga samtal där vi pratade om de olika förutsättningar som finns för ett levande småskaligt lantbruk i respektive land. Eftersom vi var nyfikna på hur de gör i Norge så fick Tor Jacob, deras ordförande, inledningsvis berätta om hur den norska organisation ser ut.

Norsk Bonde- och Småbrukarlag (i fortsättningen NBS) har ca 6500 medlemmar. De får inga statsstöd. Medlemsavgiften för en aktiv medlem är 7000:-/år och för en passiv medlem 1000:-/år. NBS får ca 600000:-/år från kooperativa föreningar som Tine och Lantmännen i form av återbäring.

Kungskvarnen vid forsen i Borgvik har varit restaurang och möteslokal i över 70 år. En perfekt plats för träff med Norsk Bonde- och Småbrukarlag.

VAR VI FRED NORGE

NBS TALAR MED ALLA OCH ÄR INTE RÄDD FÖR SAMARBETEN

NBS har ett utvecklat samarbete med miljörelsen, Via Campesina, Framtiden i våra händer, arbetarrörelsen och faktiskt även med EAT Foundation. NBS försöker genom samarbete med ytterligare, för oss lite oväntade institutioner som tex kulturvärlden, att söka samsyn där det går och skapa en positiv spiral för NBS.

Ett tips från Tor Jakob är att kontakta olika organisationer med ett antal frågor för att se om det finns gemensamma beröringspunkter. NBS försöker vara på plats där bollen förväntas komma och man är inte rädda för att tala med "fienden". För övrigt efterlyser Tor Jakob fler filosofer inom politiken.

NBS strävar efter en ökad jämlikhet i samhället, att bönder ska kunna leva på sin lön. Snittlönen för en norsk bonde är 212000:- /år och att få upp lönsamheten är en av NBS's viktigaste frågor. "Vi spiser runt samme bord" sa Tor Jakob och menade att det bör vara rimliga villkor för både bönder och arbetare.

Anton Langeland, NBS generalsekreterare, berättade att allt inte är frid och fröjd i Norge. Antalet lantbruk minskar stadigt och från att varit 260000 gårdar 1920 och 100000 gårdar 1970 så är antalet nere på 36000 gårdar idag.

PENGARNA STANNAR I BYGDEN

Norge har en boplikt som är indelad i två olika varianter, personlig och opersonlig boplikt. Där personlig boplikt innebär att personen ska bo på gården sammanhängande i minst fem år. Den opersonliga boplikten innebär att ägaren till gården ska se till att någon annan bor där.

Att kunna bibehålla en levande landsbygd underlättas av att det i Norge finns jämfallsrätt, vilket innebär att producenter av tex. elektricitet betalar skatt i kommunen där produktionen sker. Viktigt är också att det finns en fungerande lokal infrastruktur för att urbaniseringen inte ska öka.

NBS samarbetar med miljöorganisationen Natur og Ungdom med ett projekt kallat Grønt spatak där ungdomar kommer ut på gårdar för några veckors praktik.

Mellan Sverige och Norge finns ett samarbete: Interreg Sverige – Norge där Patrik (tidigare LRF-ordförande i Värmland) berättade att han varit på möten. Interreg syftar till en hållbar utveckling och omställning i en attraktiv gränsregion utan gränshinder. Patrik talade även om vikten att både stora och små jordbrukare måste få sina specifika intressen tillfredsställda. Att alla behövs.

Diskussion uppkom även om aktivister och nitiska tjänstemän som gör större skada än nytta vilket verkar vara ungefär lika både i Norge och Sverige.

Som Tor Jacob avslutade – Det här var det första Kvarnmötet.

BERNT-INGE JOHANSSON
JONAS WANGSTEN

Med den här bilden illustrerar organisationen We Move Europe sitt engagemang för Nature Restoration Law. Frågan är dess relevans.

ÄR DET SÅ HÄR MAN SKALL MARKNADSFÖRA DEN NYA EU-LAGEN?

EU klubbade igenom “Nature restoration law” den 12 juli. Den innebär att alla länder förbinder sig att göra restaureringsåtgärder på minst 20% av land- och vattenområden till 2030. Olika länder gör olika tolkningar. Om jag förstått det rätt ska Sverige blicka tillbaka på förindustriell tid och verka för till hur det såg ut då. Dock pågår debatt om hur lagen ska tolkas och in i det sista gjordes en del modifieringar av den. En del aktivister har uttryckt att jord- och skogsbruket skulle vara en måltavla för Nature restoration law. Kontentan skulle bli att 20% av dessa sektorer måste upphöra med motivet att det skulle vara till gagn för den biologiska mångfalden. Dom som har det perspektivet har uppenbarligen inte tänkt särskilt långt. Kanske har dom inte noterat att Evert Taubes visa “Sjösala vals”

handlar om blommor som kattfot och blå viol som frodas av det brukade landskapet, inte det orörda. Sjösala äng, som sången handlar om, är ju som sagt en äng.

För att ge oss alla lite bränsle i den debatt vi måste föra så att inte Nature restoration law genomförs på fel sätt i Sverige har jag sammanställt några exempel på hur jordbruk, speciellt småskaligt, gynnar biologisk mångfald.

ÅKERDIKEN, DAMMAR OCH SJÖAR

Listan på växter som trivs i denna biotop är lång. Bäckveronika, kabbleka och vattenmåra är exempel. Grodor och åkergröda trivs här. Det gör även snokar. Fåglar som buskskvätta eller fasan trivs också. Inte minst frodas många insekter. Förutom det vi nu räknat upp är åkerdiken,

dammar och sjöar viktiga vattenkällor för vilda och tama däggdjur. Vattenspeglar gillas också av såväl sjöfåglar som olika typer av änder samt av hägrar och vadare.

SKOGSBRYN OCH ÅKERHOLMAR

Här finns stor rikedom av blommor och buskar såsom slånbar. Biotopen gynnar också fåglar som bofink, gärdsmyg och lövsångare. Här finns också möss och sorkar, hare, rådjur, dovilt och älg. Fladdermöss har här perfekta jaktplatser. Även fjärilar trivs här.

SOLITÄRTRÄD

Gamla kulturträd som hamlade askar eller solitärträd liksom gamla ekar är viktiga eftersom de ofta blir ihålliga och i dessa frodas då ekoxar och noshornsbaggar,

fladdermöss och fåglar. Vidare finns en mängd fjärilar knutna till framförallt lövträd.

ÅKERMARKEN I SIG

Grödorna på åkrarna är i sig själva en del av den biologiska mångfalden. Många ogräs har också naturvärden, exempelvis blåklint och penninggräs. Flera fåglar har sin biotop i åkermarken, exempelvis sånglärka, gulsparv, gås, fasan och tofsvipa. Däggdjur som fälthare och rådjur har åkern som föda och skydd. Insekter som fjärilar och nyckelpigor gynnas också av åkermarken.

VALLODLING

Vallar som används för odling av hö men utan att djur betar där utgör också en intressant biotop. Exempel på blommor som frodas på slättervallar är darrgräs, ängsstarr, ormrot, slätterfibbla, svinrot, smörboll och Jungfru Marie nycklar. Lantbrukaren kan välja själv vilka fröblandningar man sår vallar med. Förutom att gynna den biologiska mångfalden måste man då beakta vilka djur som ska äta av höet som bärgas. Kor föredrar klöver medan hästar vill ha ängsvingel och timotej, för att ta några exempel.

DJURENS BETE

Tack vare betesmarker frodas en rad blommor som även ingår i vårt kulturarv. Exempel på sådana är fårsvingel, vårbrodd, gulmåra, liten blåklocka, bockrot, jungfrulin, prästkrage, ögontröst, mandelblom, kattfot, backtimjan och tjärblomster. Betet gynnar etableringen av nya växter genom bättre frögroning och ökade förutsättningar för groddplantans överlevnad. Utan betet skulle också en del växter helt ta överhanden.

TRAMPET FRÅN KOR OCH HÄSTAR I BETESMARK

Kräldjur som vanlig groda och åkergroda gynnas av de hål i marken som bildas när djuren trampar runt. Insekter, främst skalbaggar och steklar, t.ex. rovssteklar men ocksåflugor, frodas i tramphål. Men också ettåriga växter gynnas av trampen genom att fröna kommer ner i jord och då gro lättare. Vidare ska man inte glömma gaddsteklar, citronbin och olika rovssteklar som frodas av död ved i solbelysta lägen, vilket skapas av betesdjurens skav på stammar men också tramp på rötter av solitära hagmarksträd.

SPILLNING FRÅN BETESDJUR

Skalbaggar, som köldynbaggan eller hästlortmalen gynnas av spillning. Vissa sällsynta fjärilar gynnas också. En del insekter kräver speciella typer av spillning, exempelvis månhornsbagge som trivs i komockor och fatsvampen som enbart lever på hästspillning i kalkrika betesmarker.

SLÄTTER

Slätter gynnar perenna växter som sätter frö tidigt och som påverkar flora och därmed insekter genom bortförel av näring.

STRANDÄNGAR, KÄRR, MAD OCH GUNGFY

Denna marktyp utgör ett mellanting mellan fast mark och vattenspegel. Är det fast mark som översvämmas så gynnar det vissa växter som älggräs, svärdsilja och kabbleka. Många fåglar trivs här. Givetvis gäss och vadare men även rödspov, kornknarr, vaktel men även rovfåglar som jorduggla, ängshök som livnar sig på dessa. Givetvis finns det gott om insekter som kärrspindlar, gräshoppor. Är det

ännu blötare, dvs gungfly trivs framförallt trollsländor och vadare.

ODLINGSRÖSEN OCH STENMURAR

Lavar och mossor trivs här. Blommor som ängsvädd, kattfot, rödven och svinrot trivs. Det gör även blåklocka och ängsviol. Bland insekter som frodas kan nämnas humlor, spindlar och mångfotingar. Insekterna är i sin tur mat åt groddjur, fladdermöss och fåglar. Skogsödlor och ormar trivs också här liksom vesslor. Rösen och murar ger lä och därmed mer optimal temperatur för många arter.

GAMLA STÄNGSELSTOLPAR

Insekter som addsteklar, rovssteklar och citronbin gynnas av kläckhål i gärdsgårdsvirke och gamla stängselstolpar. Sådant virke gynnar också varglav, sotlav, ladlav och spricklav.

LADOR, EKONOMIBYGGNADER OCH JORDKÄLLARE

Gaddsteklar, rovssteklar, citronbin, varglav, sotlav, ladlav och spricklav gynnas av det trä som finns i lador och ekonomibyggnader. Men också fåglar gynnas, inte minst ladusvalan vars namn vittnar om ladornas betydelse. Vi ska heller inte glömma fladdermössen.

Slutligen: Ska vi återskapa vår värld till hur det var på förindustriell tid måste vi expandera jordbruket enormt. Nästan all skogsmark var på den tiden naturbetesmark och vi får väl odla upp alla de ytor som en gång i tiden var åkermark men som nu är lagerlokaler för Rustas plastmöbler.

PER FRANKELIUS

Docent med fokus på lantbruksinnovation

Som Per Frankelius berättade om på förra uppslaget så har EU-kommissionen nu enats om ett förslag till "Nature restoration law". Den innebär att varje EU-land ska avsätta 20% av sin yta för att återskapa naturen till ett "ursprungligare" skick (oklart dock vad det innebär) för att värna om biologisk mångfald, klimatet och andra naturvärden.

Somliga utmålar det som ett hot, andra som en möjlighet och nödvändighet.

Jag ser det som en fantastisk möjlighet förutsatt att lagen används som jag skissar på nedan.

ENORMA MÖJLIGHETER

Här i Sverige borde samma princip som på EU-nivån om 20% användas. Det vill säga att varje kommun får uppdraget att, tillsammans med sina invånare och Naturvårdsverket, upprätta en plan och genomföra den för 20% av ytan inom sin kommuns område. Avgörande blir då kommunernas invånare och deras engagemang.

Vad som dock inte framgår av kommissionens förslag är om det skulle innebära att naturen på dessa 20% ska lämnas opåverkad av all mänsklig aktivitet, eller den mänskliga aktiviteten ska begränsas, eller om den mänskliga aktiviteten ska ses som en del av "det ursprungliga skicket". Låt oss se det positivt och tänka att det sistnämnda alternativet ska gälla. Tänk vilken möjlighet i så fall för allt diversifierat småbrukande, för fåbodkulturen och för privata skogsbrukare som ser sin skog som något annat än endast en penningskapande industri.

Använt på det sättet skulle det innebära en enorm möjlighet för landsbygderna, jordbruket och skogsbruket att blomstra.

SKILLNAD MELLAN LAND OCH STAD

Låt oss fundera över vad det skulle innebära om varje svensk kommun skulle genomföra en naturrestaurering av 20% av sin yta.

I min egen kommun, Hagfors, skulle förmodligen delar av skogsbruket, som är den dominerande "gröna näringsgrenen" behöva införa delvis andra metoder för brukandet. Metoder som dessutom skulle kunna innebära en bättre lönsamhet för skogsbrukarna.

Större delen av det jordbruk som finns kvar efter all strukturrationalisering bedrivs redan ekologiskt och skulle säkert enkelt kunna uppfylla villkoren för "naturrestaurering". De fåboddar som redan finns passar perfekt för att ingå i dessa 20%.

En gles befolkad och naturtät kommun som till exempel Sorsele uppfyller förmodligen redan EUs mål. Eller så krävs det endast små förändringar för att bli "godkänd".

Samtidigt så har vi tätbefolkade kommuner som till exempel Solna, Göteborg och Lund som skulle behöva göra dramatiska förändringar. Här dominerar bebyggelse, betong och asfalt. Den kvarvarande naturen bebyggs idag i snabb takt.

Bland annat skulle det få en enorm positiv effekt om Arlanda flygplats gjordes om till natur som den var i förindustriell tid. Både för själva landskapsmiljön, men också indirekt med minskade utsläpp från all flygtrafik därifrån. Det går givetvis att göra återställandet på mindre dramatiska sätt än så. Tänk vilken enorm potential till förbättring att återigen göra natur av delar av asfalt- och betongöknarna. Poängen här är att varje plats lokalbefolkning ska involveras i besluten hur det ska göras.

VAR S ÅTERST

FÖRAKT FÖR HUSHÅLLSBEGREPPET

Vad hindrar då att det jag skissat på med en jämn fördelning av ansvaret för restaurering av naturen? Förmodligen ganska mycket, men den viktigaste orsaken ligger gömd i begreppet "oikofobi".

"Oikofobi" är ett begrepp som myntades på 1990-talet av den engelske filosofen Roger Scruton. Det innebär att samhällets eliter lider av ett förakt för den egna traditionella kulturen, som ses som förlegad. Johan Gärdebo är idéhistoriker med fokus på klimat och miljö vid Uppsala universitet. Han skriver i en krönika i tidskriften Kvartal om hur en "oikofobisk" politik i Nederländerna får bönderna där att ge sig ut på gatorna med traktorer för att protestera mot makten.

Det grekiska ordet "oikos" är centralt i det här. Dess grundbetydelse är "hus" eller "hushåll". Det finns inrymt i ordet ekologi, men kan också ses som den enskilda människans plats på jorden. "Oikofobin" kan enkelt uttryckt ses som ett förakt för hushållsbegreppet, samtidigt som det omfamnar ett värnande om den globala ekologin, det globala hemmet.

Den uppenbara risken är att EU's Nature Restoration Law följer den oikofobiska linjen och lägger allt ansvar på jordbruket, skogsbruket och landsbygderna med regleringar uppifrån. De är ju med det oikofobiska synsättet ändå bara skräpytor.

Det skulle i så fall innebära att våra städer fränsäger sig allt ansvar för restaurering av naturen och därmed kan fortsätta sin ohållbara expansion. Någon annan får ta konsekvenserna och betala priset.

Men är det verkligen ett realistiskt alternativ för en hållbar framtid att våra städer fortsätter att bebyggas, asfalteras

och expandera på naturens bekostnad? Samtidigt som det kräver att landsbygderna fräntas sina försörjningsmöjligheter som kompensation för det? Vad vi skulle behöva är ett paradigmskifte som innebär ett ansvarstagande överallt, och av alla (inte minst våra politiker och beslutsfattare), för vars och ens närmiljö. Inte möjligheten att kompensera någonstans långt bort. Varje stad borde alltså få samma ansvar för återställandet av naturen som landsbygderna. I annat fall konfiskerar städerna bara en bit landsbygd någon annanstans att återställa som kompensation.

I begreppet "oikofobi" ryms en längtan att överge det gamla, lokala hemmet, till förmån för det nya globala hemmet. Det gamla ska rivas och istället ses som städya för det nya hemmets avfallsprodukter. Eller, ännu vanligare, utgöra en potential för semester och rekreation. Ungefär som när Klarakvarteren i Stockholm revs och ersattes av "luft och ljus". Och höjden av lycka blir en sommarstuga "på landet". När man dessutom, vilket verkar vara fallet, försöker frigöra sig från sitt beroende av det "gamla hemmets" leveranser av livsuppehållande förnödenheter, som mat (syntetiskt kött från avlägset belägna fabriker), energi (bebygga landsbygdens skogar med vindkraftsparker eller åkrar med solcellsparker) och råvaror av olika slag, är målet om att sätta människan utanför och helt separerad från naturen uppnått. Är det verkligen dit vi vill?

Om svaret på den frågan är nej, är den bästa vägen att alla, i såväl storstäder som på landsbygden engagerar sig i naturens välmående. Hur ska annars vi människor, naturen och allt som lever där klara sig?

OLLE GÖRANSSON

SKA VI TÄLLA?

“REGNET DET B OCH JAG ÄR SÅ BLÖT OM B

Om någon plats kan göra anspråk på att vara centrum av Sörmland så är det Skebokvarn. En liten ort med några hundra invånare som verkligen ligger i mitten. I närheten ligger charmiga Malmköping och pampiga Sparreholms slott.

I samhället Sparreholm finner vi Båvens Spinnhus. Ett ullspinneri som tar tillvara och förädlar fårull från hela Sverige. Med hantverkstradition förädlar man ullen från karflor och garn till färdiga produkter.

Även Skebokvarn är värt ett besök. Speciellt då det ordnas “Småbrukardag på Högberga gård”. Söndagen den 6:e augusti hade utställare, försäljare och hantverkarskunniga fyllt upp gårdsplanen. Det fina vädret från förra året lyste med

sin frånvaro. Fem minuter innan allt skulle starta så kom regnet. Strax därefter kom även Södermanlands landshövding Beatrice Ask, inbjuden på fråga från lokalavdelningens ordförande Håkan Nyström. Även undertecknad fick en fråga från Håkan. Han ville att jag skulle komma och berätta om småbrukets viktiga roll för livsmedelsberedskapen och den levande landsbygden.

Efter att landshövdingen hade tittat runt på djur och hantverk så insåg vi att regnet inte skulle ge sig. Det enda att göra var att ställa i ordning vagnslidret där de duktiga ullspinnerkorna från Båvens Spinnhus satt med sina sländor. De var snälla att flyttade sig en aning så att övriga besökare fick plats under tak. Efter

att jag hade pratat en stund så berättade landshövdingen om hur man jobbar i länet med det småskaliga mathantverket. Helgen den 8-9 september arrangerade Sörmlands Matkluster sin Aptitrunda runt om i länet där ett 80-tal matproducenter öppnar upp sina verksamheter.

Det fanns mycket gott att köpa för den som ville ta med hem. Om man var hungrig på plats så fanns Märten där med sin charmiga vagn och serverade mycket goda vakteläggsnackor.

Stort tack till Monica Andersson för att vi fick ha denna dag på hennes vackra gård, vilket är ett ställe som passar perfekt för dessa småbrukardagar.

JONAS WANGSTEN

Småbrukarnas
Göran Lindberg
säljer snidat till
Landshövdingen

BARA ÖSER NER PÅ DE SKOR OCH STRUMPOR”

Jönköpings läns Hushållningssällskap hade lördagen den 26 augusti 2023 sitt årliga “Landsbygdens Sommarmöte”. Denna gång hos familjerna på Brogårds lantbruk i Hylletofta, Sävsjö kommun. Som så ofta denna senare del av sommaren så hade vi inte vädrets makter med oss. Tyvärr häftigt regn hela dagen där arrangörerna gjorde sitt bästa för att rädda situationen. Med regnkläder, paraplyer och ett glatt humör så blev det ändå en välbesökt dag.

Platsen och kommunen var väl vald då Sävsjö är en av länets kanske mest landsbygdsvänliga kommuner bland annat med satsning på nya skolor i mångmiljonerklassen i kommunens södra del. En förlängning av stambanan med nya spår och terminal för massaved och

timmer samt träbränsle för frakt på järnväg istället för lastbil. Allt för miljöns skull. Dessutom har man tillsammans med traktens bönder en anläggning som tar tillvara djurens gödsel för framställning av biogas vilket bland annat driver kommunens bilar.

Allt görs i samverkan mellan alla partier. Kommunens ledord är “Tillsammans”. I detta ord känner vi oss småbrukare också innefattade. Vi kände oss välkomna när vi besökte kommunens tält på sommarmötet. Där träffade vi det nyvalda kommunalrådet Therese Pettersson och när vi bjöd in henne till Småbrukarnas monter tackade hon glatt “Ja” och hon vandrade på den utlagda flisen i regnet till Småbrukarna.

Therese har ersatt sin partikollega Stefan Gustavsson (KD) som på ett förtjänstfullt sätt varit kommunstyrelsens ordförande i 22 år. Det verkar som att hon fortsätter detta uppdrag med den äran.

Småbrukarnas ordförande i Jönköping, Rolf Andersson, är med i föreningen “Urberggruppen Gränna Norra Kärr”. Styrelseledamot i denna grupp är också Bodil Bendixon. Därför delade Småbrukarna bord med “Urberggruppen”. Från Småbrukarnas sida så var vi tre som tappert informerade om Småbrukarnas verksamhet under hela dagen trots det regniga vädret!

INGVAR SVENSSON

SKARABORG

HÖSTTRÄFF

Tisdagen den 7:e november är du välkommen till en höstträff med Skaraborgs Småbrukare. Vi samlas i Uvereds Bygdegård klockan 19,00

I dessa tider när endast storskaligt anses vara gångbart kommer vi att få träffa Tommy på Tuns Kvarn som under mer än 40 år har betjänat bygdens bönder.

Förutom Tommys berättande kommer vi även att få se en film om kvarndriften. Om vi blir hungriga under kvällen kommer detta på något sätt att avhjälpas!

Anmälan senast 1/11 till 0471-21120

SKÅNE

HÖSTFEST

Fredagen den 3:e november kl 19.00 i Pärups bygdegård träffas vi för vår höstfest. Vi börjar med att äta smörgåstårter. Därefter kommer Arnold Äventyraren från Önnköping att berätta om sina resor i över 100 länder. Till sist blir de kaffe o kaka. Pris 100 kr. Anmälan senast den 29 oktober till PerOla på 0703-672402

Välkomna önskar styrelsen.

ÖREBRO

HÖSTFEST

Söndagen den 12/11 kl. 12.00 är du välkommen till Café Skogen, Adolfsberg, Örebro.

Servering av räkmacka och kaffe med tillbehör. Underhållning av Tomas Candell. Lotteri.

Avgift 100 kronor. Anmälan senast 1:e november till Ebbe Hörman 070-2851267 eller Bernt-Inge Johansson 070-5761926

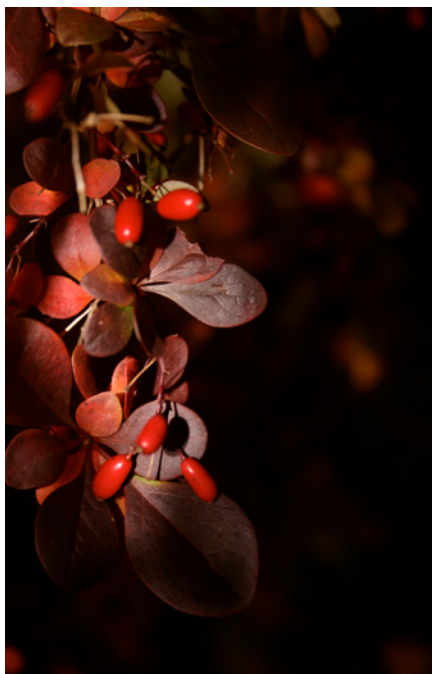
Välkomna till en trevlig eftermiddag.

SÖRMLAND

PLANERINGSMÖTE

Välkommen till Skebokvarnsgården den 29/11 kl 17.30. Då har vi en grötkväll och pratar om vad ni tycker att vi skall göra under 2024.

Anmälan till Kicki senast 20/11. Varmt välkomna

GÅVOR

GÅVOR TILL FÖRBUNDET

Lundahl Birgitta	Lund	200
Moon Agneta	Lund	200
Nilsson Curt	Marieholm	50

GÅVOR TILL EGEN AVDELNING

Gulass Yvonne	Habo	100
Åkesson Philippa	Lomma	50

TORGET

Här kan alla medlemmar annonsera gratis. Senast den 15 november vill vi ha din annons. Skicka annonsen till Jonas Wangsten, Åshammar Prästgården 1, 664 91 Grums eller info@sverigessmabrukare.se.

SÄLJES

Hästutrustning

Parskacklar med rede, 187 cm, 300:-
Lokselar till ardenner, NSV, & COB
körklara, 1500:-/styck

Ring Stefan på 073-84 30 807
Linköping, Östergötland

Lantbruksmaskiner

Ysta Cambridgevält,
Tyngre modell 45 cm ringdiameter
3 sektioner 5,40 m bred

Ysta Knastervält
55 cm ringdiameter
3 sektioner 5,30 m bred

Rögle Myllrex bogserad hjulharv
65 pinnar 4 axlar 5,50 bred,
hydrauliska sladdplankor
Såmaskin ” Saxonía super” 4 m
Spårmarkeringsutrustning

Sicksackharvar
Lätt modell 16 kg pr sektion
7 delar 5,32 m
Grov modell 30 kg pr sektion
6 delar 5,76 m

Ogräsharvar
vinkelformade pinnar
4 delar 2,50 m
8 delar 5,00 m

Bo Larsson tel 0720-65 12 49
larsson@ovrabyostergard.se
Övraby, Tomelilla

RUNES RÖST HAR TYSNAT

Rune Lanestrand, småbrukare, debattör och politiker, har avlidit. Under större delen av sitt liv var han bosatt i Väneryr och verksam i Västsverige, där han startade Småbrukare i Väst som sedan växte till det rikstäckande Förbundet Sveriges Småbrukare. Rune grundade även det lokala partiet Folkviljan och Sjukvårdspartiet i Västra Götaland.

I sin ungdom var han bosatt i Stockholm och mycket aktiv i samhällsdebatten framförallt i frågor som rörde miljö, Vietnamkriget, EEC/EG och kärnkraft. Han arrangerade den stora Barsebäcksmarschen 1979 och var med och startade tidningen FIB Kulturfront.

Runes engagemang i olika samhällsfrågor var starkt in i det sista och framförallt motsatte han sig Sveriges anslutning till NATO.

HÄR FÖLJER PERSONLIGA ORD FRÅN NÅGRA AV ALLA DE SOM KÄNDE RUNE

Rune var verkligen en röst att räkna med för landsbygden, och hans skepsis mot myndigheter och politiker var stark och genuin. Han hade själv upplevt på nära håll hur jordbruket och småbruket i synnerhet pressades av dåvarande lantbruksnämnder vilket bland annat har synliggjorts i SVT:s långkörare, serie Hem till byn. Jag minns speciellt när jordbruksverket fått för sig att en sjukdom som kallades blåtung som kan drabba idisslare och myndigheterna mobiliserade en jättevaccinationskampanj för att samtliga idisslande lantbruksdjur i södra Sverige skulle vaccineras trots att inte ett enda djur drabbats. Rune

ifrågasatte hela arrangemanget och lyckades mot alla odds i alla fall att få de allra minsta besättningarna att slippa vaccinationstvånget. Hans förmåga att uttrycka sig i skrift var enormt fångslande. Vi inom småbrukarrörelsen har mycket att tacka Rune för! Våra tankar går framförallt till den närmaste familjen.

Anders Söberg, Vollsjö

Ett mycket trivsamt minne från Runes tid var när han och Kristina kom och provianterade foder till sina fjäderfå. När vi hade öst färdigt blev vi oftast sittande bland säckarna och så kom alla världens problem fram. Givetvis hade vi lösningar till allt, men tydligen lyckades vi inte speciellt bra med att förverkliga våra ideer eftersom planeten fortfarande inte är helt idealisk?

Jerker Andersson, Grästorps

För oss som varit engagerade i Småbrukarna en längre tid har det betytt mycket att det funnits starka röster som gör att vi i dagsläget har fått acceptans i olika forum. Det är ingen enkel väg att ta sig fram på. Det har genom åren funnits många starka viljor som kolliderat men vi har idag en småbrukarorganisation med många medlemmar. Det har vi Rune Lanestrand att tacka för. Rune var den som visade vägen för dagens småbrukarorganisation.

Birgitta och Björn Hörberg, Tingsryd

Rune har en speciell plats i mitt hjärta. Med skarp analytisk förmåga och svidande kritik mot makten som inte förstod den viktiga roll som småbrukarna alltid har spelat. Tillsammans med sin fru Kristina gjorde de en tidning som alla medlemmar läste med stort intresse. Under deras ledarskap var Småbrukarna en kraftig rörelse i hela landet. Något som behövs mer än någonsin i dessa tider.

Daphne Thuveesson, Vassmolösa

Första gången jag träffade Rune var i Göteborg på ett årsmöte med Miljöförbundet. Jag förstod att han var bonde och frågade om jag kunde komma och praktisera på hans gård. Det är bara att komma sa Rune. Jag var sjutton år när jag kom dit och blev kvar i ett och ett halvt år. Jag fick lära mig massor om odling, djurhållning, slakt, snickeri, rörmokeri, murning och mycket annat. Saker jag haft ovärderlig nytta av under mitt liv som småbrukare.

Svante Lindqvist, Götene

VILL JAG FÖRÄNDRA MITT LIV?

Nu är det drygt 10 dagar sedan jag påbörjade min 1-åriga distanskurs (50 %) i ”Holistic management och regenerativt lantbruk” på Bäckedals folkskola i Härjedalen. Studenter från tidigare årskullar har beskrivit den här kursen som livsförändrande, vilket å ena sidan gör mig lite skeptisk och å andra sidan både skrämmer mig och fyller mig med någon form av nyfikenhet och längtan. Vill jag förändra mitt liv? Vill jag förändra mitt liv enbart för min egen skull? Vill jag inspirera andra till att förändra sina liv? Vill jag förändra en hel värld? Den som lever får se.

ATT FÖRSTÅ HUR NATUREN FUNKERAR

Nåväl, något fysiskt besök på skolan i Sveg står inte på programmet under det här läsåret men väl ett antal nedslag på utvalda platser runt om i vårt avlånga land. I helgen var den första träffen, i trakterna kring Ljusdal, där våra lärare (mentorer) tog emot en brokig skara studenter (nyfikna

själar) var och en med en unik livshistoria. Det blev tydligt i helgen att det kommande året kommer att ge alla studenter ett stort antal råd, tips och rekommendationer om hur man praktiskt kan driva ett ekonomiskt hållbart lantbruk i samklang med naturen, inte på så sätt att hänsynen till naturen behöver begränsa det ekonomiska utfallet utan på så sätt att hänsynen till och förståelsen för hur naturen fungerar är själva grunden för ett långsiktigt hållbart och lönsamt lantbruk, till gagn inte enbart för lantbrukaren utan för alla.

Det blev även tydligt (åtminstone för mig, men säkert för de flesta) att året kommer att kantas av nya insikter om allt mellan himmel och jord. Spännande möten med människor ger nya intryck som påverkar både en själv och den världsbild man har. Måhända blir detta den största behållningen under året.

I skenet av lägereldens värme och mystik har människor under 100 000-tals år skapat band och byggt gemenskaper. I en blandning av skämt, allvar, sorg och

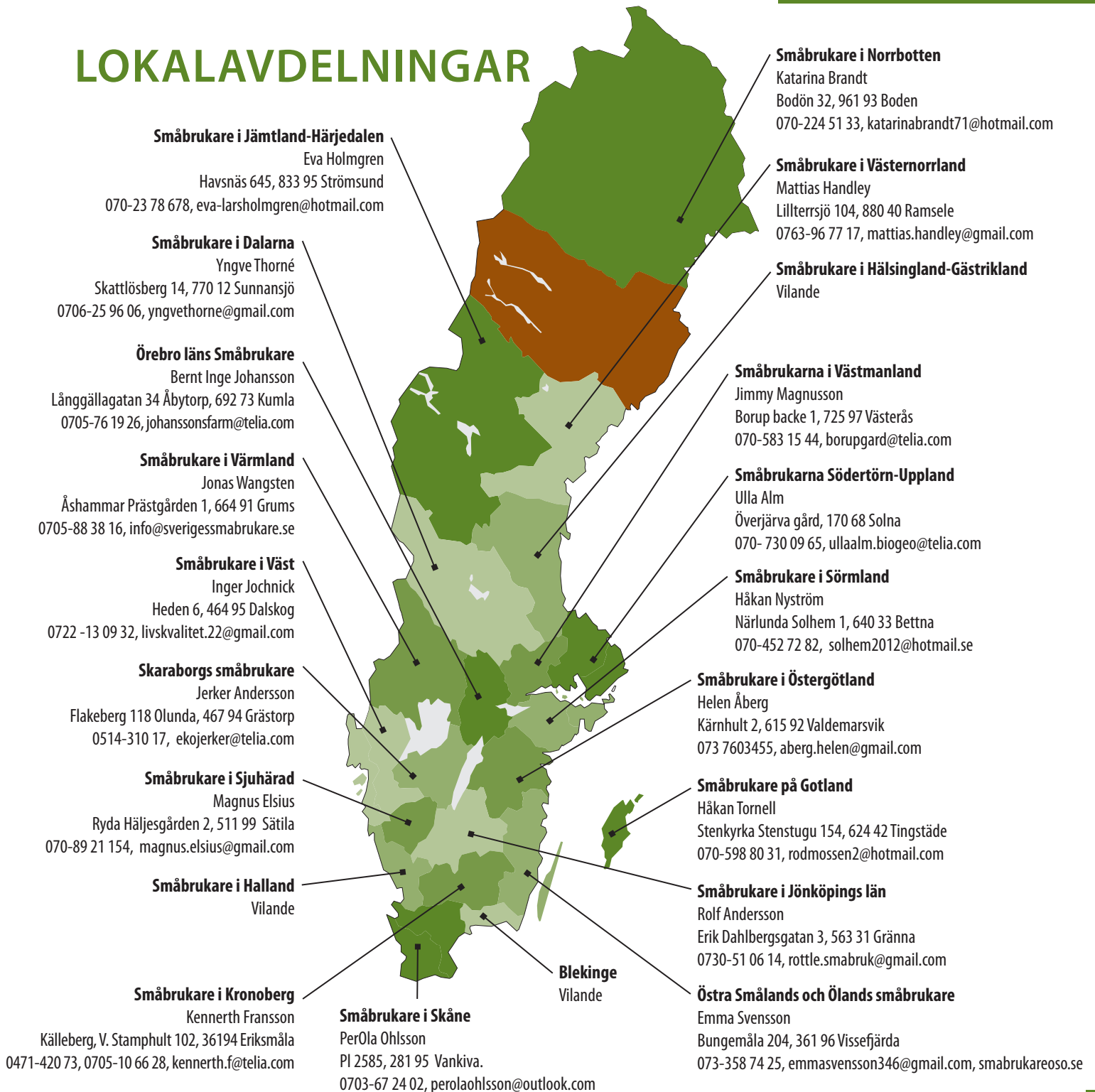
glädje har det berättats om tider som flytt, om dagens bravader och om den spännande och skrämmande framtiden. Och säkert om allt annat som kan dryftas kring en lägereld.

INTERAGERA OCH REFLEKTERA

Jag får en känsla av att året med den här folkbildningen och alla intressanta människor som gjort samma vägval som jag kommer att bli som att sitta vid en sprakande lägereld. Jag tror att man lätt kan bli alltför exalterad i början och bränna ut sig. Men att sitta för långt ifrån kan riskera att man blir lite utfrysad. Nej, det gäller nog att komma lagom nära så att det blir så behagligt att man kan ta in alla intryck om allt och alla. Interagera och reflektera. Få insikter och smälta allt i lagom takt så att jag kan bygga en trygghet kring den här världsbilden för att forma ett budskap som kan förmedlas till andra i framtiden.

LARS DAVIDSSON
Simlångsdalen, 28 augusti

LOKALAVDELNINGAR

**VARFÖR INTE GE BORT
ETT MEDLEMSKAP I SMÅBRUKARNA
TILL EN VÄN.**

ETT ÅR, 4 TIDNINGAR FÖR 400:-.
VARFÖR INTE SOM JULKAPP.

BANKGIRO: 5334-9494

SWISH: 123 003 82 57

HAR DU EN E-POST-ADRESS?

FÖR ATT UNDERLÄTTA VÅRA UTSKICK
TILL DIG SOM MEDLEM UPPSKATTAR VI ATT KUNNA
SKICKA E-POST.

DESSUTOM SPARAR VI MÅNGA DYRA FRIMÄRKEN.

SKICKA ETT MAIL TILL
KANSLIET@SVERIGESSMABRUKARE.SE

INOMGÅRDSMEKANISERING

Tillverkning och försäljning

- Stallinredning för nöt, får och gris
- Hästboxar i standardutförande och specialtillverkning
- Utgödslingssystem
- Ventilationsutrustningar
- Vattensystem, koppar och ventiler
- Rör, rördelar, slang och pumpar
- Stort järn- och plåtsortiment
- Försäljning av betongbyggsvaror, spalt och gummimattor
- Stort tillbehörssortiment i lager

Ring eller besök oss!

SIKO® AB

273 98 SMEDSTORP • 0414-51300
info@smisthorp.com www.smisthorp.com

Bli mer självförsörjande
Prenumerera på Åter
Pg. 125 05 65-7
Swish 123 196 23 07
200:-/år alternativ.nu

**VÄLKOMMEN TILL
VÅR GÅRDSBUTIK**

Mjöl, djurfoder
och andra lokala specialiteter

Personlig service i lantlig miljö

Orgavägen 6, Skärblacka
Tel: 011-57151, orgakvarn.se